

Γρηγόρη Γ. Σιδηρά
Θεολόγου - Φιλόλογου

Οι ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΕΣ στην ΕΛΕΥΣΙΝΑ
μετά την ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ του 1922

ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΑΙΣΧΥΛΕΙΩΝ '98

2

Η Ελευσίνα είναι μια πόλη εξίσου αρχαία και σύγχρονη. Παρ' όλα τα δεινά της δεν έχει χάσει την αθωότητα της κάτω απ' το επίμονο φως των αρχαιογνωστών κι έχει κρατήσει καλά κρυμμένα τα πανάρχαια μυστικά της, της αικμής της και της ερήμωσής της.

Η σημερινή πολυμορφία της οφείλεται σ' αυτόν το χρονολογικό συγκερασμό, στην πληθυσμιακή της ποικιλότητα, στον ανεξιχνίαστο χαρακτήρα της, και στη μακραίωνη σιωπή της.

Η Ελευσίνα εμπνέει έναν πνευματικό έρωτα, όχι τόσο για ό,τι υπήρξε, όσο για ό,τι υπόσχεται το ίδιο της το όνομα. Θα προσπαθήσουμε να τεκμηριώσουμε τα ίχνη ενός τέτοιου έρωτα χωρίς να διαφεύσουμε την ανεκπλήρωτη ελπίδα που αυτός γεννά στις ψυχές των ανθρώπων.

Με την προσπάθεια που ξεκινάμε, θέλουμε να μελετήσουμε και να περισώσουμε την πολυμορφία και την πολύτιμη απροσδιοριστία της πόλης μας. Να αποτυπώσουμε ό,τι χάνεται και να αποτιμήσουμε ό,τι μας κληροδότησαν το ιστορικό παρελθόν και οι μεγάλοι δημιουργοί του. Με μνήμη κι ευαισθησία. Με Λογισμό κι Αγάπη.

Πιστεύουμε ότι όπως τα ονόματα και οι σκέψεις όσων έγραψαν για την Ελευσίνα “στεγάζονται” στα κείμενα που ακολουθούν έτσι μπορούν να συστεγαστούν και οι άνθρωποι που αγαπούν την Ελευσίνα σ’ ένα “ΣΠΙΤΙ” Μελετών και εκδόσεων γύρω από την πόλη μας.

Ο Δήμαρχος Ελευσίνος
και Πρόεδρος της Επιτροπής Διοργάνωσης
των “Αισχυλείων ’98”
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Λ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ

Στοιχειοθετήθηκε και τυπώθηκε τον Ιούλιο 1998
από την "ΔΕΡΒΗΣ Α.Ε." σε 1.000 αντίτυπα
για λογαριασμό¹
του Δήμου Ελευσίνος - Επιτροπής Διοργάνωσης ΑΙΣΧΥΛΕΙΩΝ '98.
Μακέτα εξωφύλλου: Δημήτρης Φραγκουλάκης
Διάθεση: Πνευματικό Κέντρο Δήμου Ελευσίνος
Παγκάλου 52 Ελευσίνα, Τ.Κ. 192 00
Τηλ. 5548.997

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Από το 1922 μετά τη σφαγή και τη Μικρασιατική καταστροφή ήρθαν στην Ελλάδα περίπου ενάμισι εκατομμύριο Έλληνες της Μ. Ασίας. Από αυτούς περίπου τρεις χιλιάδες ξερριζωμένοι από τα Ιωνικά παράλια κυρίως, αλλά και από την Πόλη, την Καππαδοκία και τον Πόντο εγκαταστάθηκαν στην Ελευσίνα.

Η Ελευσίνα είχε τότε περίπου τέσσερις χιλιάδες κατοίκους, που ήταν γεωργοί, ψαράδες και ρετσινιαραίοι, οι πιο πολλοί φτωχοί και κατά κανόνα ολιγογράμματοι.

Πού έμειναν οι Πρόσφυγες, πώς τους φέρθηκαν οι ντόπιοι, με τι ασχολήθηκαν, τι δραστηριότητες ανέπτυξαν, είναι όσα μας απασχολούν σ' αυτό που ακολουθεί.

Οι Μικρασιάτες στην Ελευσίνα μετά την καταστροφή του 1922

Πού έμειναν

Φεύγοντας από τη Μ. Ασία κυνηγημένοι, ρακένδυτοι, πονεμένοι, έχοντας δει να σφάζονται μπροστά τους αγαπημένα πρόσωπα, με κολλημένη την απόγνωση στα πρόσωπα και τις ψυχές οι περισσότεροι κατέβηκαν στα κοντινά νησιά, τη Χίο, τη Σάμο, τη Μυτιλήνη, τη Λήμνο. Μετά οι πιο πολλοί ήρθαν στον Πειραιά, άλλοι σε άλλα σημεία της χώρας. Μερικοί ήρθαν στην Ελευσίνα. Άλλοι αναζητώντας τους δικούς τους κατέληξαν στην Ελευσίνα.

«Βγήκαμε στον Πειραιά, διηγείται ο Κωνστ. Τοπογλίδης από τα Βουρλά, αλλά μας διώχναν πίσω. Ήταν όλα πλήρη, οι δρόμοι, οι εκκλησίες, δεν υπήρχε πού να σταθεί κανείς. Και μας φέρανε στην Ελευσίνα. 'Όταν ήρθαμ' εδώ, ήταν νύχτα. Μας έβαλαν στην αποθήκη ενός εργοστασίου στην παραλία, στο Σαπουνάδικο του Τσίγκου, που ήταν γεμάτη κότες. Κοιμηθήκαμε εκεί όπως - όπως και το πρώι ξυπνήσαμε γεμάτοι κοτόψειρες και κουτσουλιές».

Ανάλογες είναι και οι διηγήσεις των άλλων. Τους έβαλαν δηλαδή οι αρχές σε αποθήκες πρόχειρα είτε εργοστασίων είτε αρχαιοτήτων είτε σπιτιών. Μέσα στις αποθήκες υπήρχαν πολλές οικογένειες. Κάθε γωνιά και μια οικογένεια και ένα σεντόνι για χώρισμα. Στην περιοχή «Αμυγδαλίες» με πρωτοβουλία κάποιων εφοπλιστών φτιάχτηκαν παράγγες για πρόχειρη στεγαστική τακτοποίηση.

Οι κόρες του Αντωνίου Γρίβα, Μαργαρώ και Κίκη, από το Κορδελιό της Σμύρνης, μας είπαν ότι ο πατέρας του ήρθε στην Ελευσίνα, αφού γλίτωσε από την αιχμαλωσία φορώντας μόνο ένα τσουβάλι που το είχαν τρυπήσει πάνω για να βγάλει το κεφάλι και τα χέρια του. Έτσι γύρισαν και όλοι οι διασωθέντες αιχμάλωτοι, όπως ο Κωνστ. Μυτιληνάκης. Ο Γρίβας λοιπόν κοιμόταν στο χώμα στό ύπαιθρο μέχρι που τον πήραν στο σπίτι του Δημ. Μωραϊτή και τον περιποιήθηκαν.

Οι αυλές των Ελευσινών - Λεψινιώτες τους λέγανε - ήταν μεγάλες και γύρω - γύρω είχαν μικρά δωμάτια. Πολλοί έμειναν σ' αυτά αρκετό καιρό. Άλλοι νοίκιασαν σπίτια στην Ελευσίνα, οι πιο πολλοί προς την παραλία και κοντά στα εργοστάσια.

Από το 1924, που χτίστηκε ο Μικρασιατικός Συνοικισμός στα βόρεια της σιδηροδρομικής γραμμής και ονομάστηκε Άνω Ελευσίνα, άρχισαν να παίρνουν δικά τους σπίτια σ' αυτόν και το πρόβλημα της κατοικίας λύθηκε σε μεγάλο βαθμό. Μπήκαν μέσα σ' αυτά, ενώ δεν είχαν ούτε πόρτες ούτε παράθυρα. Στο πάτωμα είχαν χώμα. Έβαλαν στην αρχή κουρελούδες στα ανοίγματα. Σιγά - σιγά καθένας εξασφάλισε κουφώματα.

Τα αφοδευτήρια ήταν κοινά σε τρία - τέσσερα σημεία κατά γειτονιές. Καταστάσεις ανάγκης. Άλλα έκαναν υπομονή, έφτιαξε καθένας στο σπίτι του «καμπινέ» και σιγά - σιγά νοικοκυρεύτηκαν.

Πώς τους φέρθηκαν οι ντόπιοι

«Άλλοι μας φέρθηκαν καλά, οι πιο πολλοί. Άλλοι άσχημα», είναι η γενική διαπίστωση. Βρέθηκαν άνθρωποι που θεώρησαν τη δυστυχία των προσφύγων ευκαιρία για εκμετάλλευση. Πολλοί απέφευγαν τις δοσοληψίες μαζί τους. Τους έλεγαν «Τουρκόσπορους», «Πρόσφυγες», όχι Πρόσφυγες. Τους φέρονταν ρατσιστικά στις δουλειές. Υπήρχαν εργοδότες ακόμη και με εργοστάσια, που τους έδιωχναν από τη δουλειά, γιατί ενώ τους είπαν να κλέβουν τους πελάτες, αυτοί δεν έκλεβαν. Όταν ζητούσαν νερό, τους έλεγαν «Υπάρχουν πηγάδια. Πάρτε απ' αυτά». Κι ήταν αλμυρό! Η ολήθεια είναι ότι δεν είχαν καλό νερό. Τόφερναν από μακριά, απ' το «Καλό Πηγάδι», όπως το λέγανε. Άλλοι τους έδωσαν νερό στον κουβά που έπιναν τα ζώα! Για ζύμωμα δυο Μικρασιάτες, ο Κουκούλιας κι ο Γήγαντας, μοιράζαν νερό, που κουβαλούσαν απ' τη θάλασσα. Όταν ζητήθηκε από κάποιον να βοηθήσει τους Πρόσφυγες για να χτίσουν την Εκκλησία τους, είπε «Δε δίνω εγώ για να κάνουν οι Τούρκοι Εκκλησία». Τις γυναίκες τις έβλεπαν και τις χαρακτήριζαν σαν πρόστυχες, τόσο που αναγκάστηκαν οι νέοι του Συνοικισμού να φυλάνε την είσοδο στο Συνοικισμό και να δέρνονται με τους ντόπιους, που με λόγια και χειρονομίες πρόσβαλαν τα κορίτσια του Συνοικισμού. Βέβαια υπήρχε πολλή αγραμματοσύνη, έλλειψη καλλιέργειας. Όσοι τα θυμούνται, δε θέλουν να αναφέρουν τα ονόματα αυτών που δε φέρθηκαν καλά, αφού δεν ήταν αυτοί οι κανόνας.

Γιατί με συγκίνηση και ευγνωμοσύνη και ευχές που βγαίνουν μέσα απ' την καρδιά τους δεν ξεχνούν οι Μικρασιάτες τους πολλούς που τους έδειξαν αγάπη, καλοσύνη, φιλοξενία, αδελφοσύνη πραγματική. Κι ενώ για τους προηγούμενους μιλάνε ανώνυμα, αυτούς τους δεύτερους, τους καλούς, τους μνημονεύουν επώνυμα.

Πρόεδρος της Κοινότητας ήταν ο Θανασουλόπουλος. Η γυναίκα του, η κ. Λαμπρινή έτρεχε από σπίτι σε σπίτι, χρησιμοποιούσε τους εγγράμματους, έδινε δουλειά στις μοδιστρες. «Ο Παπαδέδες, που είχε αργότερα το εξοχικό κέντρο, μας έφερνε κάθε μέρα και κάτι από το περιβόλι του». «Η οικογένεια του Δημοσθ. Οικονόμου, κοντά στ' αρχαία, που είχε τα κορίτσια, την Κατίνα και την Ευαγγελία και το γιο των Παναγιώτη, που έγινε Χημικός, μας αγκάλιασαν σαν να είμασταν αδέλφια». «Ο Θανάσης Πανταζής κι η γυναίκα του η κυρά-Μαρία, μας πήραν στην αυλή τους και μας φρόνισαν να μη μας λείψει τίποτα». Η οικογένεια Επαμ. Λάσκου με τα παιδιά τους, το Βάσω, τον ήρωα κυβερνήτη του υποβρυχίου «Λάμπρος Κατσώνης», τον Ορέστη, τον ποιητή και σκηνοθέτη, τη Μαρίνα και την Κατίνα, με τη μάνα τους τη θείτσα Μαριγώ πρόσφεραν πραγματικά περίθαλψη σε όλα. Ο Δημ. Μωραϊτης στο φούρνο του δεν τους έπαιρνε «ψηστικά». Αξίζει να μνημονευθούν ακόμα η οικογένεια Μελεδήμα, οι Κορροί, ο Χρήστος Παππάς, με τις φυστικές κοντά στα ταξί, ο Λεωνίδας Παππάς, πατέρας του αργότερα Δημάρχου Αριστειδη Παππά, ο Γεώργιος Πέππας και ο γιος του Αθανάσιος, πατέρας της εξαίσιας και φιλάνθρωπης Ελευσίνιας κόρης Νίνας Πέππα, ο Μεθενίτης που έσφαξε ένα μοσχάρι να μαγειρέψουν όσοι πρωτοήρθαν. Και δεν ήταν βέβαια αυτοί μόνοι. Ήταν οι πιο πολλοί.

Να σημειώσουμε ιδιαίτερα το Φιλανθρωπικό Σύλλογο «ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος» που ιδρυμένος από το 1919 είχε τότε αναλάβει μεγάλη δράση για τρόφιμα, ρουχισμό και χρηματική συμπαράσταση στους Πρόσφυγες.

Πρώτες ασχολίες. Προσφορά στην οικονομική ζωή της Ελευσίνας

Η Ελευσίνα είχε εργοστάσια. Ίσως γι' αυτό κρίθηκε και ως τόπος απορρόφησης προσφύγων. Οι πιο πολλοί λοιπόν δουλεψαν στα εργοστάσια, στις φάμπτιρικες. Υπήρχε το τσιμεντάδιο «ΤΙΤΑΝ», τα εργοστάσια οίνων και οινοπνευμάτων «ΚΡΟΝΟΣ» και «ΒΟΤΡΥΣ», το εργοστάσιο χρωμάτων «ΙΡΙΣ», τα σαπουνάδικα - ελαιουργίες Κανελλόπουλου και Τσίγκου, τα ρετσινάδικα Κανάκη, Στάμου, Νέζη και Παύλου.

Οι συνθήκες εργασίας ήταν πρωτόγονες. Πάρα - πολλοί έπαθαν φυματίωση. Πολλοί βέβαια δουλεψαν ως γεωργοί εργάτες ή κολίγοι.

Πολλές γυναίκες έγιναν οικιακοί βοηθοί, μαγείρισσες, πλύστρες, άλλες εργάτριες που ράβανε τσουβάλια στα εργοστάσια.

Πολλοί δουλεψαν χτιστάδες και χρησιμοποιήθηκαν μάλιστα στο χτίσιμο του Συνοικισμού. Άλλοι έγιναν ελεύθεροι επαγγελματίες και άνοιξαν μαγαζιά, όπως κουρεία οι Κ. Μυτιληνάκης, Αντ. Γρίβας, Δημ. Θεοφανάκης, χασάπικα οι Αργ. Ιωσηφίδης, Ι. Στεφανίδης, Βασ. Φιλίππου, ραφτάδικα οι Ιω. Τσαούσογλου, Βασ. Κουλαλίδης, Σερ. Ταφρόγλου, Φιλ. Κάσδαγλης, Ισ. Μουμπαγιατζής, Σοφ. Αντωνιάδης, Δημ. Μενεζόπουλος, Βασ. Αργυρόπουλος, φούρνους οι Βασ. Καραγιάννης, Χρ. Καραγιάννης, Παυλ. Μελεμενής, εμπορικά οι Ιωακ. Παπαδόπουλος, Ιω. Αβραμίδης, Παναγ. Παπαδόπουλος, που πέρασε το σκήνωμα του Αγίου Ιωάννου του Ρώσου από το Προκόπιον της Καππαδοκίας στην Ελλάδα (βλ. Χρυσοστ. Ενωτιάδη «Ιστορικές ματιές» σελ. 39), οι Βαφειάδης άνοιξαν συνεργείο για ποδήλατα, ο Θεοδ. Τσακίρης, ο παππούς του σημερινού Δημάρχου Ελευσίνας κ. Γεωργίου Γεωργοπούλου άνοιξε μαγειρείο, καφενεία οι Γεωρ. Θεοφανάκης, Αντ. Κατσέλης, Μιχ. Καρατζάς. Ο Αθανασιάδης άνοιξε το πρώτο φαρμακείο Ελευσίνας, στην οδό Κωνσταντινουπόλεως στο Συνοικισμό. Κάποιοι έκαναν μικροβιοτεχνίες. Λειτούργησε ένα υφαντουργείο - ταπητουργείο, που το κτίριό του υπάρχει ακόμα. Ο Στέλιος Τοπογλίδης κυκλοφόρησε και δουλεψε το πρώτο για την Ελευσίνα ταξί. Ακολούθησε ο Νίκος Μιχαηλίδης (ο Φρίγκος) και αργότερα ο αδελφός του Χρυσόστ. Μιχαηλίδης.

Γέμισε η Ελευσίνα μαγαζιά. Η αγορά έγινε δυνατή. Από τα γύρω μέρη κατέβαιναν στην Ελευσίνα για τα ψώνια τους.

Αθλητισμός - Πολιτιστικές δραστηριότητες

I. Ο ΠΑΟ «ΗΡΑΚΛΗΣ»

Το 1928, όταν πια είχαν σχεδόν όλοι τακτοποιηθεί σε σπίτια και είχαν πιάσει δουλειές, άρχισαν να σκέφτονται και για κάτι άλλο, κάτι παραπάνω, κάτι έξω από τον ογώνα για τον «επιούσιο». Τότε λοιπόν ο Ιωάννης Παπαδόπουλος του Παν, έμπορος στο πατρικό μαγαζί, σκέφτηκε μαζί με άλλους να οργανώσουν μια ποδοσφαιρική ομάδα. Και μάζεψαν τους νέους απ' τις γειτονίες του Συνοικισμού κι έφτιαξαν τον «Ηρακλή», την πρώτη ποδοσφαιρική ομάδα στην Ελευσίνα, που μάλιστα υπάρχει μέχρι σήμερα. Ο Πανελευσινιακός ιδρύθηκε τρία χρόνια αργότερα. Συμπαραστάτες ο Παπαδόπουλος είχε το Βασ. Σκαμπά, τον Κόκο Θεολόγου, το Ν. Γέμελα, το Ν. Πασπάτη, το Γ. Γιωγιό, το Στελ. Φουντουκίδη.

Η πρώτη ομάδα του Ηρακλή είχε την παρακάτω σύνθεση. Τερματοφύλακας ήταν ο Μιχ. Σύρμαλης, ο θρυλλικός Μουχάλ, οπισθοφύλακες οι Δημ. Μαυρίδης και Μιχ. Αντωνάρας, σέντερ χαφ ο Χρ. Μπιτζαξής, χαφ δεξί ο Γιάννης Αντωνάρας, χαφ αριστερό ο Μηνάς Στυλιανίδης, έξω αριστερά ο Σαρκής, μέσα αριστερά ο Βασ. Κυριαζέλος, σέντερ φορ ο Γιώργος Γιωγιός, το αστέρι της ομάδας με μεταγραφικές επιτυχίες, έξω

δεξιά ο Στελ. Αβζάγγελης και μέσα δεξιά ο Παναγ. Παπανικολάου. Στην ομάδα έπαιζαν ακόμη ο Λευτ. Αντωνάρας, ο Ν. Μουρλός, μεγάλος τριπλέρ και γι' αυτό επωνομαζόμενος «κεντίστρα», ο Στρ. Φωκιανίδης, ο Γιάννης Φραγκουλάκης.

Ως πρώτο Γραφείο χρησιμοποιούσαν το έξω δωμάτιο του σπιτιού του Γιώργου Γιωγιού (από τον οποίο και οι λεπτομερείς πληροφορίες), στην οδό Λαμψάκου, μετά το σπίτι του Νικ. Καρνάβα, στη Δαρδανελλίων. Για γήπεδο είχαν την αλάνα, στην οδό Δαρδανελλίων, όπου αργότερα χτίστηκε το μεταπολεμικό Ζο Δημοτικό Σχολείο Ελευσίνας. Ο «Ηρακλής» τώρα προπονείται και παίζει στο Δημοτικό Στάδιο Ελευσίνας.

2. Η μαντολινάτα

Πολλοί Μικρασιάτες έπαιζαν διάφορα όργανα και λίγοι από αυτούς γνώριζαν και μουσική. Όταν λοιπόν η ζωή πήρε σιγά - σιγά το ρυθμό της, οι νέοι μαζεύονταν σε μια αυλή ή σε μια αυλόπορτα και έπαιζαν και τραγουδούσαν.

Τα βράδυα με τα όργανα στα χέρια τριγύριζαν στους δρόμους του Συνοικισμού - δεν υπήρχαν αυτοκίνητα τότε - και έκαναν καντάδες. Με νοσταλγία θυμούνται, όσες γιαγιάδες ζουν ακόμη, εκείνα τα χρόνια.

Σκέφτηκαν έτσι να δημιουργήσουν κάτι πιο οργανωμένο. Ένας από αυτούς γνώριζε το Σταυρίδη, έναν πατριώτη, που ήταν αρχιμουσικός. Του είπαν τα σχέδιά τους και δέχτηκε να τους δείξει μερικά πρόγραμματα.

Σε λίγο καιρό η μαντολινάτα «σκαρώθηκε». Έπαιζαν για το κέφι τους και οι άλλοι έπαιρναν τις καρέκλες τους και κάθονταν κοντά τους για ν' ακούσουν. Μαντολίνα, μαντόλες, κιθάρες έδιναν κι έπαιρναν.

Μια βραδυά έπαιζαν καθισμένοι σ' ένα κέντρο της παραλίας, στου Γκιόκα. Η Ελευσίνα τότε ήταν θέρετρο και πολλοί Αθηναίοι έρχονταν για ψάρι στα παραλιακά κέντρα. Τη βραδυά αυτή στου Γκιόκα καθόταν με την παρέα του σ' άλλο τραπέζι ο γνωστός μουσικούσνθέτης Χατζηπαστόλου. Όταν τον είδαν, συνεννοήθηκαν μυστικά να παίξουν τους «Απάχηδες». Όταν ο Χατζηπαστόλου άκουσε από τη φιλική αυτή μαντολινάτα το έργο του, τα έχασε. Στο τέλος σηκώθηκε και τους χαιρέτησε δίνοντάς τους συγχαρητήρια. Όλα αυτά γύρω στο 1929-30.

3. Η Φιλαρμονική «ΟΡΦΕΥΣ»

Η μουσική τραβούσε τους νέους και μαζεύτηκαν πολλοί που ήθελαν να μάθουν. Τότε σκέφτηκαν ότι μπορούσαν να δημιουργήσουν και φιλαρμονική. Ο Γεώργιος Σιδηράς έπαιζε στην «μπάντα» των Θείρων της Μικρασίας (το 22 που ήρθε ήταν 13 χρόνων). Ήξερε από αυτά. Ένας άλλος, ο Κώστας Μελεμενής, στρατιώτης στο Μεγάλο Πεύκο, γνωρίστηκε με τον αρχιμουσικό της μονάδας, το Φωτάκη. Του το είπαν. Είδε τον ενθουσιασμό τους και δέχτηκε να βοηθήσει και το 1932 ίδρυσαν τη Φιλαρμονική «Ο ΟΡΦΕΥΣ».

Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο αποτελούσαν οι Γεώργιος Τσακμακίδης - Πρόεδρος, Κων/νος Κωνσταντινίδης - Αντιπρόεδρος, Γεώργιος Σιδηράς - Γραμματεύς, Αλεξ. Μιχαηλίδης - Ταμίας, Κων. Μελεμενής - Επιμελητής, Στυλ. Μπενταβατζής - Έφορος, Χρήστος Λαζάρου και Ηλίας Χρυσόμηλος - μέλη.

Έβαλαν όλοι τους λεφτά «εκ του υστερήματος», ο Χρ. Λαζάρου τους έστειλε από τη Βραζιλία, που πήγε μετανάστης, έγραψαν συνδρομητές, ανέβασαν θεατρικά έργα, όπως τη «Γκόλφω», που έπαιζαν οι ίδιοι, και σιγά - σιγά αγόρασαν τα όργανα από την Ιταλία.

Φιλοξενήθηκαν στην αρχή στην οδό Ικονίου, στο σπίτι του Στεφανίδη κι έπειτα νοίκιασαν στην οδό Βενιζέλου το σπίτι του Μπιτζαξή.

Ο Δήμος δεν είχε Φιλαρμονική. Τους χρησιμοποιούσε λοιπόν σε κάθε εθνική ή θρη-

σκευτική εκδήλωση και από το 1937 τους πρόσφερε και στέγη στην Κάτω Ελευσίνα. Διατηρήθηκε ως Σύλλογος «Ο ΟΡΦΕΥΣ» μέχρι το 1975, οπότε την ανέλαβε ο Δήμος και είναι σήμερα η Φιλαρμονική του Δήμου Ελευσίνας.

4. Άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες

Όπως αναφέραμε και πιο μπροστά ανέπτυξαν και θεατρικές δράσεις. Ο Βασ. Σκαμπάς, ο Στελ. Θεολόγου (ο Μπουτζαλής, όπως τον ήξεραν), ο Κώστας Μελεμενής και άλλοι ανέβασαν την «Γκόλφω» στο καφενείο του Θεοφανάκη, έφεραν κουκλοθέατρο, Καρογκιόζη, τον Κουταλιανό, τις Αποκρής παρουσίασαν τον Τούρκικο γάμο με πρωταγωνίστρια την κυρά - Μαριάνθη του Μαυρίδη. Οι δραστηριότητες αυτές γίνονταν μέσα από το «Σύνδεσμο Αστών Προσφύγων Ελευσίνας», που ίδρυσαν από τα πρώτα χρόνια, διαλύθηκε την Κατοχή και επανιδρύθηκε το 1950 από το Δημ. Θεοφανάκη. Ο Σύνδεσμος αυτός υπάρχει μέχρι σήμερα.

Ο Νίκος Τατάκης άνοιξε τον πρώτο Κινηματογράφο. «ΠΑΛΛΑΣ» τον ονόμασε. Μέχρι το 1965 υπήρχε ακόμη το χτίσμα.

Ο Βασιλης Παπαδόπουλος του Παν. ίδρυσε την πρώτη ανδρική χορωδία το 1942 και το 1951 την Ένωση Φυσιολατρών Ελευσίνας, που το 1952 έφερε και παρουσίασε στις αρχαιότητες της Ελευσίνας την «αρπαγή της Περσεφόνης».

Αξίζει να σημειώσουμε ιδιαίτερα τη δράση της δασκάλας - δασκάλα ήρθε από τη Μ. Ασία - Ανδρονίκης Γεωρ. Τοπογλίδου, που στην αρχή χωρίς να πληρώνεται από το Κράτος μάζευε τα παιδιά και τους μάθαινε γράμματα, έκανε γιορτές και παρουσίαζε έργα, όπως το «Θούριο» του Ρήγα ή τον «Απαγχονισμό του Πατριάρχου». Για Σχολείο είχε επιταγμένα σπίτια και για θρανία σκαμνιά. Με ενέργειες της έχτισε το Υπουργείο το 3ο Δημοτικό Σχολείο στη οδό Ικονίου, που το λειτούργησε μόνη της από το 1924.

Αυτό το κεραμοσκεπές ισόγειο κτίριο στέγασε και το πρώτο ημιγυμνάσιο και γκρεμίστηκε το 1941 από τους βομβαρδισμούς. Το 1952 με ενέργειες του «Συνδέσμου Αστών Προσφύγων Ελευσίνας» και πολλή προσωπική εργασία των μελών του χτίστηκε το υπάρχον 3^ο Δημοτικό που εγκαινίασε, όταν τελείωσε, ο Σμυρνιός Υπουργός Χρήστος Σολομωνίδης.

Το πρώτο συνδικαλιστικό Σωματείο

Η Ελευσίνα με τα εργοστάσια είχε πάντα δουλειές στο λιμάνι. Έτσι πολλοί Μικρασιάτες από το 1922 δούλευαν φορτοεκφορτωτές σ' αυτό και οι επιχειρηματίες τους χρησιμοποιούσαν πάντα κατά τα συμφέροντά τους. Αποφάσισαν λοιπόν να ενωθούν και να δημιουργήσουν ένα εργατικό Σωματείο. Γι' αυτό το 1928 ίδρυσαν το «Σωματείο εργατών λιμένος Ελευσίνος» και οργανώμενοι πια αντιμετώπιζαν τα εφοπλιστικά γραφεία και τους βιομήχανους. Οι ίδρυτές ήταν όλοι Πρόσφυγες, Μικρασιάτες και Συμιακοί. Οι βιομήχανοι αντέδρασαν και προσπάθησαν να διαλύσουν την προσωρινή διοίκηση. Τότε μια επιτροπή πήγε στο Βενιζέλο και με την επέμβασή του ισχυροποιήθηκε η ύπαρξη του Σωματείου.

Το Σωματείο αυτό γιορτάζει από τότε την ημέρα των Ταξιαρχών, 8 Νοεμβρίου, και η πανήγυρις γίνεται στην Εκκλησία του Συνοικισμού, όπου έχουν δικό τους προσκυνητάρι με την εικόνα του Ταξιάρχη και όπου είναι γραμμένα τα ονόματα των ίδρυτων.

Γρηγόρης Γ. Σιδηράς
Θεολόγος - Φιλόλογος
(Μικρασιάτης)

